Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaostolle 16.10.2023

Ympäristöministeriö
Luontoympäristöosasto
Ympäristöneuvos Esa Pynnönen

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

**Luonnonsuojelu hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2024**
**Luku 35.10**

## 1. Luonnonsuojelun rahoitus

Talousarvionesityksen 35.10. -luvun mukainen luonnonsuojelun rahoitus on vuonna 2024 noin 101 miljoonaa euroa sisältäen momentit 35.10.21 (Eräät luonnonsuojelun menot), 35.10.52 (Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät) sekä 35.10.63 (Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot). Rahoitusta on noin 9 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2023 talousarviossa. Luonnonsuojeluvarojen pääasiallisia käyttökohteita ovat Helmi-elinympäristöohjelma, METSO-ohjelman toimeenpanon jatkaminen sekä Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät.

### 35.10.21 Eräät luonnonsuojelun menot

15 540 000 euroa

Määräraha käytetään pääosin Helmi-elinympäristöohjelman toimeenpanoon. Lisäksi määrärahaa käytetään mm. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) toimeenpanon edistämiseen, suojeluun ja hoitoon sekä niihin liittyvien työryhmien toimintaan, rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseen sekä vahingoittuneiden luonnonvaraisten eläinten ja EU:n CITES-asetuksen edellyttämän eläinten hoidon järjestämiseen, luonnonsuojelusuunnitteluun ja maa-aineslain soveltamiseen sekä pohjavesien suojeluun liittyvään suunnitteluun ja kunnostamiseen.

### Helmi-elinympäristöohjelma

Helmi-ohjelmassa parannetaan heikentyneiden lajien ja luontotyyppien elinympäristöjen tilaa koko maassa. Kohteina ovat lintuvedet, suot, metsät, perinneympäristöt sekä pienvedet ja rannat. Helmi-ohjelman toimet perustuvat maanomistajien vapaaehtoisuuteen. Ohjelman valmistelu ja toimet on aloitettu ympäristöministeriön hallinnonalalla vuonna 2020. Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen Helmi-elinympäristöohjelmasta 27.5.2021. Ohjelmassa on asetettu tavoitteita vuoteen 2030 ulottuvia tavoitteita sekä luonnonsuojelualueille että niiden ulkopuolisille alueille. Ohjelma on ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteinen. Helmi-ohjelma on samalla keskeinen osa vuoden 2020 jälkeen uudistettavaa, YK:n biodiversiteettisopimuksen mukaista kansallista luonnon monimuotoisuuden suojelun strategiaa ja toimintaohjelmaa ja täyttää myös osaltaan EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteita.

Vuoden 2022 loppuun mennessä Helmi-ohjelmassa on ohjelman aikana suojeltu soita yli 17 000 hehtaaria, ennallistettu soita yli 14 000 hehtaaria ja kunnostettu eri elinympäristöjä yli 500 kohteella. Isoimpia ennallistamiskohteita ovat vuosittain olleet suot, joita on ennallistettu vuosittain tuhansia hehtaareja. Metsiä on hoidettu yli 500 kohteella, mikä on sisältänyt niin lehtojen ja paahdeympäristöjen kuin lajikohteidenkin hoitoa. Lisäksi kulotuksia on tehty yli 800 hehtaarilla suojelualueilla ja valtion monikäyttömetsissä. Purouomia on kunnostettu useita kilometrejä ja kalojen kulkua haittaavia vaellusesteitä on poistettu yli 200 kappaletta. Rantaluonnon, kuten hiekkarantojen ja dyynien, työkohteita on valmistunut jo 50 kappaletta. Helmi-ohjelmassa on kuluneiden vuosien aikana kunnostettu myös yli

2300 hehtaaria perinneympäristöjä. Uusia kohteita on saatu pysyvään hoitoon joko maatalouden ympäristösopimuksin tai luonnonsuojelulain mukaisella tuella yli 1900 hehtaaria.

Luonnonsuojelun rahoituksesta kohdentuu Helmi-ohjelman toteutukseen vuoden 2024 talousarvioesityksessä yhteensä 23,3 miljoonaa euroa. Tästä noin 6,5 miljoonaa euroa ohjautuu soiden vapaaehtoiseen suojeluun momentilta 35.10.63. Noin 12,8 miljoonaa euroa kohdentuu etenkin ELY-keskusten kautta muun muassa ostopalveluina ohjelman toimenpiteisiin momentilta 35.10.21. Lisäksi samalta momentilta maksetaan ympäristöministeriön kuluja ohjelman toimeenpanoon sekä SYKEstä hankittavia asiantuntijapalveluita ohjelman toimeenpanon tueksi. Näiden lisäksi Metsähallituksen rooli Helmi-ohjelman toimeenpanossa on ollut keskeinen. Vuoden 2024 talousarvioesityksessä Metsähallituksen Luontopalveluille kohdentuu 4 miljoonan euron lisäystä Helmi-ohjelman toimeenpanoon momentille 35.10.52, jotta vaikuttavaa toimintaa voidaan Luontopalveluissa jatkaa.

### 35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät

48 100 000 euroa

Metsähallituksen Luontopalvelujen osalta talousarvioesitys vuodelle 2024 on 2,637 miljoonaa euroa pienempi vuoden 2023 talousarvioon verrattuna.

Luontopalvelut on viime vuosina panostanut valtion hallinnassa olevien luonnonsuojelualueiden hoitoon, luonnontilan ennallistamiseen sekä lajien ja luontotyyppien inventointiin ja seurantaan ja on siten keskeisesti tukemassa lajien ja luontotyyppien uhanalaistumiskehityksen pysäyttämistä ja EU:n biodiversiteettistrategian kansallista toimeenpanoa. Metsähallituksen Luontopalvelujen tavoitteissa on painottunut elinympäristöjen tilan parantamiseen tähtäävän Helmi-ohjelman toimeenpaneminen. Luontopalvelut on rekrytoinut määräaikaista henkilöstä, panostanut henkilöstön osaamisen kehittämiseen, tehnyt inventointeja ja suunnitelmia, jotta Helmi-ohjelman toimeenpano on saatu vauhtiin. Helmi-ohjelman toteuttamiseen on talousarvioesityksessä osoitettu 4 miljoonaa euroa/vuosi lisäystä kehykseen nähden. Helmin toimeenpano jää kuitenkin Luontopalveluissa tavoiteltua alhaisemmaksi ja valmistuneiden suunnitelmien ja saatujen lupien hyödyntäminen esim. lintuvesien kunnostuksessa voi lykkääntyä.

### 35.10.63 Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot

37 630 000 euroa

Määrärahasta valtaosa käytetään METSO-ohjelman korvauksiin maanomistajille. Lisäksi määrärahaa on varattu mm. rauhoitettujen eläinten aiheuttamista vahingoista maksettaviin korvauksiin (viime vuosina merkittävästi noussut kuluerä), luonnonsuojelulaista aiheutuvien korvausten maksuun, Natura-verkoston toteuttamiseen sekä Helmi-ohjelman soidensuojeluun.

## METSO-ohjelma

Maanomistajien vapaaehtoisiin suojelutarjouksiin perustuva METSO-ohjelma on edennyt ympäristöministeriön osalta aikataulussaan. Valtioneuvoston vuonna 2014 hyväksymän periaatepäätöksen mukaan suojelun tavoitteena on ympäristöministeriön osalta 96 000 hehtaaria arvokkaita metsäalueita vuoteen 2025 mennessä. Syyskuussa 2023 tästä tavoitteesta on toteutettu noin 96 % eli noin 92 000 hehtaaria.

Vuoden 2024 luonnonsuojelun määrärahataso mahdollistaa METSOn tavoitteeksi noin 3 000 hehtaaria vuodessa. Määrärahaa varataan momentilta 35.10.63 tähän tarkoitukseen vuonna 2023 noin 23 miljoonaa euroa. METSOn alueelliset tavoitteet on saavutettu Pohjois-Suomesta alkaen. Toteutuksen painopisteen siirtyessä etelämmäs nousee keskimääräinen suojeluhehtaarin hinta suojelualueiden ollessa etelässä keskimääräistä runsaspuustoisempia.

METSO-ohjelman vastaanotto on maanomistajien keskuudessa hyvä ja he ovat tarjonneet alueita suojeluun edelleen aktiivisesti. Suojelutarjonta ylittää ohjelman määrärahatason, joskin alueellisesti tarjonnassa on merkittäviäkin eroja. Nykyisen määrärahatason ja aktiivisen kohdetarjonnan myötä METSO-ohjelman voidaan arvioida määrärahojen puolesta saavuttavan kokonaistavoitteensa ohjelmakauden loppuun mennessä vuonna 2025.

METSO-ohjelman jatkokaudesta 2026–2030 on kirjaus valtioneuvoston Helmi-ohjelmaa koskevassa päätöksessä uusine tavoitteineen. Jatkokautta on tarkoitus valmistella ennen nykyisen ohjelmakauden päättymistä.